

A fatüzelésű erőművek: átok vagy áldás?

A kemény sarangolt választékok piacának mélypontja 1999-re tehető. Ebben az évben a Zalaerdő árjegyzéke erdei rakodói paritáson 4300 Ft/m³ + áfa áron tartalmazta a kemény egységes tűzifát, a közeli nagy lemezgyár ürméte-renként 2240 Ft-ért vásárolta a forgácslapfát, Olaszországba tölgy-cser rostfát 4700 Ft/m³, Ausztriába a bükk papírfát 6300 Ft/m³ áron szállítottuk. A nyomott árak ellenére – csakúgy mint ország-szerte – jelentős készletgondokkal is küzdöttünk.

Az országos helyzetet jól tükrözi a FAGOSZ felkérésére az Agrármarketing Centrum megbízásából a Szoci-Gráf Piac-és Közvélemény-kutató Intézet által készített felmérés, mely elsősorban a lakosság körében a tűzifa és az alternatív fűtőanyagok (fűtési technológiák) elterjedésének változásán keresztül próbálta feltárni a kialakult helyzet okait, és felvázolni a jövő kilátásait. Az elemzés az okok közül első helyre a földgáz-program hatását helyezi, melynek felfutása a 90-es évek elején gyorsult fel. A nagymérvű állami támogatással végrehajtott hálózatfejlesztés eredményeként szinte a legkisebb településekre is eljutott a vezetékes gáz. Ebben az időben más fűtési rendszerek – beleértve a hagyományos fatüzelést is – elmaradott technikai színvonaluk miatt, állami támogatás hiányában nem tudták felvenni a versenyt a földgázzal, melynek felhasználásához is jelentős ártámogatás tapadt. A faaprítékkal üzemelő kisköz-ségi tűzifára alapozott energiatermelés kiépítésének támogatás hiányában esélye sem volt. Csak néhány helyi kezdeményezés hozott csekély eredményt iskolák, óvodák, falusi kultúrházak aprítékkal történő fűtésével. Nem használt a fatüzelés ügyének az erős negatív propaganda, ami a „fa kivágása” ellen folyt. Az ágazat nem tudta elfogadtatni a közvéleménnyel, hogy a fakitermelés természetes és fontos eleme a korszerű erdőgazdálkodásnak, nem pedig természetkárosító tevékenység. A természetvédők erdőgazdálkodás-ellenes propagandája ellen nem volt – és bizony ma sincs – hatékony ágazati marketing.

Hatással volt a kínálati piac kialakulására a rendszerváltás után magántulajdonba került erdőkben évről évre nagyobb mennyiségben beinduló fakitermelés is. Széthullott a korábban jól

működő kereskedelmi lánc (TÜZÉP Vállalat), látványosan emelkedtek a fuvar költségek, ez behatárolta a gazdaságos értékesítés távolságát.

A sarangolt választékokat felhasználó iparágak belföldön és külföldön egyaránt kihasználták ezt a helyzetet. Figyelmünk kívül hagyva nem csak kibocsátott késztermékeik piacának pozitív változásait, de a növekvő fakitermelési és szállítási költségeket is, folyamatos nyomást gyakoroltak a szállítókra: bár jelentős mennyiségek szállítására szerződtek, az árakat évről évre csökkentették. Az exportpiacokon megjelent a korábban csak elenyésző mennyiségű szállításokat teljesítő kelet-európai országok olcsó faanyaga, ugyanakkor meghatározó gyártó kapacitásokat helyeztek át a tulajdonosok a kelet-közép-európai nyersanyagbázisok közelébe, csökkentve ezzel a hagyományos magyar exportpiacok felvevőképességét.

A folyamatok eredményeként egy kínálati jellegű egyensúly keletkezett, sajnos az erdőgazdálkodást nehéz helyzetbe hozó alacsony árszinten.

Ebbe a helyzetbe „robbant” az erőművek minden korábbi képzeletet felülmúló mennyiségi igényének bombája. Megjelentek hazánkban is a korszerű vegyes- és fatüzelésű energiatermelő technológiák. A megújuló energiaforrásokon alapuló energiatermelő berendezések alkalmazása uniós elvárásokban rögzült. Hazánk uniós kötelezettségeinek szinte kizárólag a meglévő szén-erőművek fatüzelésű technológiára való átállításával tudott eleget tenni. Jelentős piaci hatásként jelentkeztek a fosszilis energiahordozók világpiaci ártendenciái, amelyek keresletnövekedést idéztek elő az európai fapiacokon.

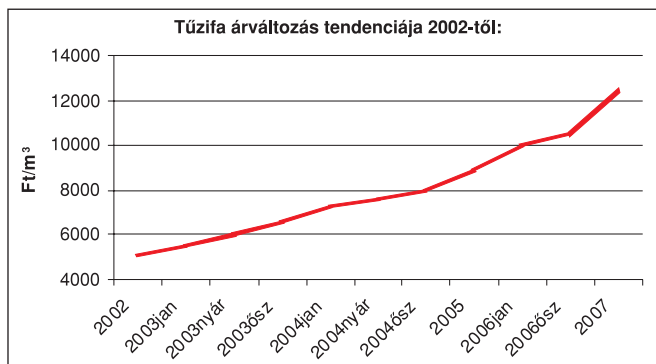
A kialakult helyzet természetesen negatívan érintette a tradicionális felhasználói kört. Elsősorban az alacsony faárakra és a jelentős túlkínálatra alapozva a lemezipar kapacitásbővítő beruházásokra készült. A megváltozott piaci helyzet heves reakciókat váltott ki. Vádak hangzottak el: az erőművek faigénye elérhetetlen magasságokba hajtja az alapanyag-

árakat, a fejlesztések emiatt leállnak, a befektetők más célországokat keresnek.

Biztosak lehetünk abban, hogy egy nagy léptékű kapacitásbővítés a hazai lemeziparban adott körülmények között hasonló piaci folyamatokat indított volna el. Az árak ugyanígy emelkedtek volna, a felhasználók ugyanígy a vészharangot kongatnák, csak talán egymásra, nem pedig az erdőgazdálkodókra, az erőművekre és az energiapolitikára hegyeznék ki érveiket. Nem elfogadható az az érvelés sem, hogy a magasabb ár miatt a lapgyarak fejlesztéseiket más országokba helyezik át. Nem lehet kérdéses, hogy a fejlesztések kapcsán belépő többlet alapanyagigényüket a gyárak a korábbi árszinten nem tudták volna beszerezni, kapacitásfejlesztési terveikben ezzel a várható árnövekedéssel számolniuk kellett.

Mára a helyzet jelentősen áttekinthetőbbé vált. Elkészültek a szerződések mind a hazai, mind a külföldi felhasználókkal, természetesen a korábbinál magasabb árakkal a megváltozott kereslet – kínálati viszonyoknak megfelelően. Nincs ma olyan hazai forgácslap- vagy farostlemezgyár, mely alapanyaghiány miatt lehetetlen helyzetbe került volna. Új beruhásként Mohácson több százezer ürméter fát feldolgozó korszerű lemezgyár épül, biztosak lehetünk abban, hogy nem fog alapanyaghiányban szenvedni.

A Zalaerdő Zrt. faforgalmában a 2003-as évtől következett be egy „árrobbanás” a sarangolt választékok körében, amelyet az országban beinduló nagy fatüzelési erőművek által előidézett kereslet generált. Az erőművek fafelhasználásának növekedésével kialakult keresleti piac jelentős hatással volt árainkra. Hagyományos piaci vevőinket igyekeztünk a megszokott mértékegik megtartani, de emellett törekedtünk a valós piaci mozgásokat árainkban érvényre juttatni. Az árképzésre az „erőművi árak” voltak leg-

Tűzifa árváltozás trendje 2002 és 2007 között

¹ Termelési igazgató

² Kereskedelmi előadó

inkább hatással. A grafikon a tűzifa árváltozásának tendenciáját mutatja be 2002-től napjainkig.

A részvénytársaságunknál bekövetkezett nagymértékű erdőkárok (2004-ben cca. 140 000 m³; 2005-ben cca. 100 ezer m³; 2006-ban cca. 55 000 m³ egészségügyi termelést kellett végrehajtani) hatására 2003-tól teljesen megváltozott fakitermelésünk szokásos választék-összetétele. A száradéktermelésekből kikerülő faanyag minőségi összetétele miatt jelentősen megnőtt a sarangolt választékok mennyisége, romlott a felkészített választékok minősége. Ezt a gyenge minőségű tűzifaválasztékot az ekkor induló erőművek (Pécs, Heiligenkreuz) részére tudtuk csak nagy mennyiségben, jó áron értékesíteni. Emellett a többletmennyiségnek köszönhetően képesek voltunk továbbra is maradéktalanul kiszolgálni sarangolt választékokkal tradicionális vevőinket. Általánosságban elmondható, hogy a tűzifaárak változásának tendenciáját a piac minden szereplőjénél érvényesíteni tudtuk. A táblázat a különböző sarangolt termékek árváltozásának mértékét mutatja be az elmúlt években.

A táblázatban szereplő értékek jól érzékeltetik a sarangolt választékok utóbbi években bekövetkezett felértékelődését, ami lehetőséget ad a fakitermeléseink során korábban hulladékként kezelt alacsonyabb értékű vékonyfa és törzskiválasztó gyéritési faanyag nagyobb mérvű felkészítésére. A termékek ára ma már fedezi a rárakódó fajtálagos költségeket.

A ma rendelkezésre álló faanyag jelentős részét az energiaipar szívja fel, de már az erdőgazdálkodók és a felhasználó erőművek is keresik a sarangolt tűzifa kiváltásának lehetőségeit, többi között a most a vágásterületeken maradó termelési apadék gazdaságos hasznosítása révén is. Rövid időn belül megteremtődhetnek az alternatív tüzelőanyagok felhasználásának műszaki, gazdasági feltételei. Ehhez azonban meglévő, működő felvevőpiacok kellene, amit egyebek mellett a megvalósult erőművi fejlesztések biztosítanak.

Ismert, hogy az üzemtervi lehetőségekhez képest mintegy 1,5-2 millió bruttó

m³-rel alacsonyabb az évente kitermelt fa mennyiség. Ez a tartalék elsősorban a magánerdőkben, a természetvédelmi korlátozás alatt álló erdőterületeken, valamint az állami erdőgazdálkodók által kezelt területeken a gyenge minőségű faanyagot adó, ún. küszöb alatti erdőkben halmozódik fel évek óta. Addig, amíg az ökonómiai körülmények jelentősen nem javultak, esély sem volt a sorsukra hagyott gyenge faállományok kitermelésére, és a termőhelyi potenciálnak megfelelő értékesebb állományokkal történő felváltásukra.

A FAGOSZ Elnöksége 2004-ben állást foglalt a fából termelt zöldenergiával kapcsolatban. Az állásfoglalás legfontosabb megállapításai ma is helytállóak:

„1. *Rövid távon* a fára alapozott áramtermelés és a már megkezdett fűtőművi beruházások 2004-ben megjelenő faigénye a lehető legmagasabb szinten legyen kielégítve

1.1. a vágási apadék egy részének kihozatalával, ehhez támogatási program készítésével,

1.2. az erdőtervi lehetőség nagyobb arányú kihasználásának serkentésével,

1.3. a további új faenergetikai programok beindításának átütemezésével, illetve

1.4. a további faforrás lehetőségek feltárásával, és az irreális természetvédelmi korlátozások elkerülésével

1.5 a vonatkozó árszabályozó GKM miniszteri rendelet átdolgozásával úgy, hogy a további esetekben 5 és 20 MW között sávosan csökkenjen az „ártámogatás” 20 MW fölött pedig ne legyen „ártámogatás” és zöldáram átvételi kötelezettség sem.

2. *Hosszú távon* ugyanakkor bővíteni kell a fakitermelés lehetőségét, valamint fel kell tární és kidolgozni a fán kívüli egyéb biomassza-felhasználási forrásokat is:

1.3. az erdőtelepítés támogatásának bővítésével, valamint energiaültetvények telepítési feltételeinek és ösztönzőinek megteremtésével és e program beindításával,

1.4. az energiafű-termelés feltételeinek megteremtésével

1.5. a „használtfa”-begyűjtés és feldolgozás megszervezésével és e tevé-

kenység támogatásával, illetve további lehetőségek feltárásával, illetve a természetvédelmi korlátozások ésszerű keretek között tartásával.”

Amennyiben megvalósulnak a fenti célok, megvalósulhat a kívánatos egyensúly az erdőgazdálkodás, a fafeldolgozás és az energetikai ipar igényei között. Mára ennek egyre több jele látszik. Piaci értékeléseink alapján előzetesen egy lassan növekvő sarangolt piacot prognosztizálhatunk, ahol a nagy belépési korlátok miatt (magas tőkeszükséglet, gazdaságos üzemméret) új piaci szereplők belépése csak korlátozott mértékben várható. Hazánkban a meglévők mellett további nagy teljesítményű hőerőművek létesítése nem várható, viszont a nyugat-európai országokban jellemző kisközösségi energiatermelő technológiák további terjedése prognosztizálható. Ezeknek a kiselhasználóknak esetlegesen csak közvetlen környezetükben lehet árfelhajtó szerepe, inkább csak árkövetés várható esetükben.

Átok vagy áldás tehát a nagy fatüzelésű erőművek megjelenése?

Ha az erdőgazdálkodók szempontjából értékeljük a fapiaci változásokat, egyértelműen áldásnak kell tekintenünk. Ma 12-15 000 Ft+áfa áron tudjuk értékesíteni erdei rakodón a tűzifát, a hazai és a külföldi feldolgozóipar is elfogadta a korábbinál jóval magasabb piaci árakat. Ne feledkezzünk meg azonban valamennyiünk felelősségéről, amit mi erdészek a magyar erdőkért és a magyar erdőgazdálkodásért viselünk. Valamennyiünk számára egyértelművé kell tennünk: csak a jól működő faipar biztosíthatja az erdőgazdálkodás stabilitását. Hiú reményekbe ringatnánk magunkat, ha azt hinnénk, hogy az utóbbi évek piaci tendenciái töretlenül tovább folytatódnak. A határ nem a csillagos égi! Meg kell szilárdítani elért piaci kapcsolatainkat és pozícióinkat. Minden partnerre szükségünk van, képviselje akár az ipar, az erőművek, vagy a lakosság igényeit. A számunkra is optimális helyzet kialakításához és fenntartásához átgondolt, kiszámítható, hosszú távon kiegyensúlyozott kereskedelempolitika kell.

Áldás vagy átok a nagy fatüzelésű erőművek megjelenése?

Az erőművek megjelenésének is köszönhető javuló piaci helyzet levegőhöz juttatta a magyar erdőgazdálkodást. Áldás lesz ez a magyar erdők javára is, ha a keletkezett többletjövedelmek egy részét az erdőbe forgatjuk vissza: egészségesebb, gazdasági és természeti értékét tekintve is jobb állományok létrehozása és fenntartása érdekében. Erdészként ez kötelességünk!

1. táblázat. Áremelések mértéke az előző évhez viszonyítva az egyes választékcsoportokban

	2003	2004	2005	2006	2007
Tűzifa	28%	30%	11%	15%	20%
Forgácsfa	11%	57%	6%	7%	54%
Rostfa	13%	48%	1%	22%	23%
Energiafa	-	-	39%	13%	33%